חַיָּב בִּבְרָכָה אַחַת * וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מְבָרֵךְ אוֹתָהּ * וְזֶה אֵינוֹ שׁוֹמְעָהּ, (לב) אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה מְבָרֵךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, מֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁמְעָהּ לֹא יַעֲנֶה אַחֲרָיו אָמֵן, דְּהָוֵי אָמֵן יְתוֹמָה. הַגָּהּ: * וְיֵשׁ מַחְמִירִין דַּאֲפִלּוּ אֵינוֹ (טו) מְחַיָּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה, לֹא יַעֲנֶה אָמֵן (לג) אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי שְׁלִיחַ צִבּוּר, דְּזֶה נַמִּי מִקְרֵי אָמֵן יְתוֹמָה (טור בשם בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה, לֹא יַעֲנֶה אָמֵן (לג) אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי שְׁלִיחַ צִבּוּר, דְּזֶה נַמִּי מִקְרֵי אָמֵן יְתוֹמָה (טור בשם *) תשב"ץ). וְלֹא יְמִתִּין עִם עֲנִיַּת הָאָמֵן, אֶלָּא (לד) * מִיָּד (לה) שֶׁכִּלָּה הַבְּרָכָה יַעֲנֶה (טז) [טז] אָמֵן (אבודרהם שמונה עשרה ד"ה וחוזר שליח ציבור). כ וְלֹא יַעֲנֶה (לו) אָמֵן קְצָרָה, אֶלָּא אֲרֻכָּה קְצָת לְ כְּדֵי שֶׁיּוֹכַל לוֹמַר 'אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן', וְלֹא יַאֲרִיךְ בָּהּ יוֹתֵר מִדַּי, לְפִי מ שֶׁאֵין קְרִיאַת הַתּוֹרָה נִשְׁמַעַת כְּשֶׁמַּאֲרִיךְ יוֹתֵר מִדַּי: ט נ אִם יֵשׁ (לז) קְצָת מֵהָעוֹנִים * שֶׁמַּאֲרִיכִין

*) צָרִיךְ לוֹמַר רכ"ץ וְהוּא רֹאשֵׁי תֵּבוֹת רַב כֹּהֵן צָדָק.

כ בְּרָכוֹת מ"ז (ע"א). ל בֵּית יוֹסֵף (ד"ה ומ"ש ובלבד) בְּשֵׁם הַגְּהוֹת מֵימוֹנִיּוֹת בְּפֶרֶק א' מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת (ד"ק ה"ד) בְּשֵׁם הֵירוּשַׁלְמִי. מ תּוֹסְפוֹת שָׁם (ד"ה כלו). נ סֵפֶר אֲרְחוֹת חַיִּים (הל' סעודה סי' י).

בְּאֵר הֵיטֵב

שֶׁאֵין מַשְׁמִעוּת פְּרוּשׁ הָאֱמֶת דְּבָרִים. לְבוּשׁ (ס"ט): **(טו) מְחַיָּב וכו'.** וְהֵבֵ"ח (ס"י): הָחֵמִיר אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְחַיָּב בְּאֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי, אִם הַבְּרָכָה הִיא לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָם, וְלֹא שָׁרֵי בְּיוֹדֵעַ אֶלָּא אִם כֵּן בִּבְרָכַת הַתּוֹרָה וּבִבְרָכַת הַנֶּהֱנִין, עַיֵּן שָׁם: **(טז) אָמֵן.** וְאִם הַחַזָּן מַאֲרִיךְ בְּנִגּוּן שֶׁל וְאִמְרוּ אָמֵן, יֹאמְרוּ אָמֵן מִיָּד, כִּי הַנִּגּוּן הֲוֵי הֶפְסֵק. יֵשׁ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ח **[טז] אָמֵן.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּרָכֵי יוֹסֵף (סק"ט) בְּשֵׁם מַהֲרַ"י מוּלְכּוֹ, שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁפָּסַם

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְאוֹסֵר (לה) אֲפִלּוּ בְּכָל הַבְּרָכוֹת אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה הוּא עוֹנֶה: **(לב) אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ.** וּכְגוֹן שֶׁהוּא מַכִּיר לְפִי סֵדֶר הַבְּרָכוֹת, (ט) אוֹ שֶׁחִסַּר מִשְׁמַע רַק סוֹף הַבְּרָכָה: **(לג) אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ וכו'.** וְאִם יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה הוּא עוֹנֶה, מֵתֵר לַעֲנוֹת בְּכָל הַבְּרָכוֹת (ט) אֲפִלּוּ בַּחֲזָרַת הַשַּׁ"ץ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ מְחַיָּב בְּעֶצֶם הַבְּרָכָה. (לא) וְיֵשׁ מַאֲחֲרוֹנִים שֶׁמַּחְמִירִין בַּחֲזָרַת הַשַּׁ"ץ, וּסְבִירָא לְהוּ דְּמִכֵּיוָן דְּתִקּוּן רַבָּנָן שֶׁיַּחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה אֲפִלּוּ כָּלָם הִתְפַּלְּלוּ, כְּאִלּוּ מְחַיָּבִים בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה קְרֵינַן לְהוּ, וְאֵין לָהֶם לַעֲנוֹת אֲפִלּוּ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אִם לֹא שָׁמַע סִיּוּם הַבְּרָכָה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר (לט) וְיֵשׁ לְחוּשׁ לָזֶה לְכַתְּחִלָּה לְיַזְהֵר לִשְׁמֹעַ כָּל בְּרָכוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר גּוּפָא, וְגַם בְּלָאו הָכִי מִצְוָה לְכַוֵּן לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וּכְדִלְעֵיל בְּסָעִיף ד', (מ) אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ אִם לֹא שָׁמַע רַק שֶׁיָּדַע אֵיזֶה בְּרָכָה מְשַׁמְּעוֹנָה עֶשְׂרֵה מִסַּיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, יַעֲנֶה אָמֵן, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ: **(לד) מִיָּד.** וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר כְּדִבּוּר דָּמֵי. וְשִׁעוּר תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר הוּא מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה תֵּבוֹת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבָּעָה תֵּבוֹת, וּבְיוֹתֵר מִזֶּה לֹא יַעֲנֶה כְּלָל דִּהֲוֵי בְּכְלָל אָמֵן יְתוֹמָה. וּבְצִבּוּר קָיְמָא לַן דְּעַד שֶׁכָּלוּ רֹב הַצִּבּוּר לַעֲנוֹת אָמֵן הוּא עֲדַיִן בְּכְלָל הַבְּרָכָה וּמֻתָּר לְכָל אֶחָד לַעֲנוֹת עִמָּהֶם, וְעַיֵּן בְּסָעִיף י"א וּבְבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה וקודם): **(לה) שֶׁכִּלָּה הַבְּרָכָה.** וְאִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ בְּנִגּוּן שֶׁל וְאִמְרוּ אָמֵן, יֹאמְרוּ הַקָּהָל אָמֵן מִיָּד, כִּי הַנִּגּוּן הֲוֵי הֶפְסֵק, (מ) וְדַוְקָא אִם מַאֲרִיךְ הַרְבֵּה בְּנִגּוּן. וְדַוְקָא לְעִנְיַן קָדִישׁ שֶׁכְּבָר כָּלָה עִצָּם הַבַּקָּשָׁה אַחַר תֵּבַת בִּזְמַן קָרִיב אוֹ אַחַר תֵּבַת דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, (מא) אֲבָל אִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ בְּשִׁאָר בְּרָכָה בְּסוֹפָהּ בְּאֵיזֶה נִגּוּן, לֹא יַעֲנֶה אָמֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא סִיֵּם אֶת עִצַּם הַתֵּבָה שֶׁל הַבְּרָכָה: **(לו) אָמֵן קְצָרָה.** מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה שֶׁדּוֹמֶה עָלָיו כְּמַשָּׂא, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיּוּכַל וכו', כִּי זְהוּ פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל אָמֵן וְכֵ"ל בְּסָעִיף ו', וְהוּא רֹאשֵׁי תֵּבוֹת שְׁלָהּ: **ט (לז) קְצָת מֵהָעוֹנִים.** (מג) אֲבָל עַל רֹב הַצִּבּוּר מְחַיָּב לְהַמְתִּין בְּכָל הַתְּפִלָּה שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל בִּבְרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ עַד שֶׁיַּעֲנוּ אָמֵן, וְכֵן (מד) בְּקָדִישׁ שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁיַּעֲנוּ הָרַב אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא, וְכֵן כָּל כְּהַאי גַּוְנָא. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים הָרַבֵּה אֲנָשִׁים נִכְשָׁלִין בָּזֶה כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין לִפְנֵי

לְעִנְיַן אִישׁ יְחִידִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲנוֹת אָמֵן עַל אֵיזֶה בְּרָכָה וְנִמְשָׁךְ אַחַר הַבְּרָכָה יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר גַּם כֵּן יְהֵא מֻתָּר לַעֲנוֹת, וְעוֹד, דַּאֲפִלּוּ אִם הַצִּבּוּר יַתְחִילוּ כֻּלָּם תֵּכֶף לַעֲנוֹת בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל בִּרְכַּת הַמְּבָרֵךְ, זֶה לְעִנְיַן הוּא מִכְּדֵי דִּבּוּר אַחַר בִּרְכַּת הַמְּבָרֵךְ, דְּהָלֹא הֵם מְתֻרָּמִים לְהַתְחִיל בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר דְּהוּא עַל כָּל פָּנִים שְׁתֵּי תֵּבוֹת אַחַר הַמְּבָרֵךְ, וְשִׁעוּר הָאָמֵן הָלֹא הוּא כְּדֵי לוֹמַר אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן, אִם כֵּן מִמֵּילָא כְּשֶׁיַּתְחִיל הוּא יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁם שְׁאָנֵי שְׁעוֹנִים הַרְבֵּה אֲנָשִׁים אָמֵן אַחַר הַבְּרָכָה וּבְוַדַּאי יֵשׁ מֵהֶן כַּמָּה אֲנָשִׁים שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲנוֹת אָמֵן תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אַחַר הַבְּרָכָה, לָכֵן אֲפִלּוּ מִי שֶׁהִתְחִיל לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר כָּךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְדוֹמְיָא דְּמָאי דְּאָמְרִינַן בְּשִׁבּוּעוֹת לְעִנְיַן עֲדוּת דַּף ל"ב עַמּוּד א' כָּל אֶחָד בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּבְנָזִיר רֵישׁ פֶּרֶק ד' (כא.) עַיֵּן שָׁם, אַךְ מִכָּל מָקוֹם אֵין הַבּוֹצֵעַ צָרִיךְ לְהַמְתִּין רַק עַד שֶׁיִּכְלוּ רֹב הָעוֹנִים, דְּמִן הַסְּתָם אֵין מַתְחִילִין כֻּלָּם לֶאֱמֹר זֶה אַחַר זֶה רַק מַתְחִילִין תֵּכֶף וּמִי שֶׁמַּאֲרִיךְ בַּעֲנִיָּתוֹ יוֹתֵר מִדַּאי אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִנְיָנוֹ בְּאִישׁ יְחִידִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַבְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְשַׁהוֹת יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר אַחַר הַבְּרָכָה. וְנִרְאֶה לִי לְהָבִיא קְצָת רְאָיָה לִדְבָרַי הַפְּרִי מְגַדִּים מֵהָא דְּאָמְרִינַן בְּשִׁבּוּעוֹת ל"ו עַמּוּד א' דְּאָמַן בּוֹ שְׁבוּעָה בּוֹ קַבָּלַת דְּבָרִים, עַיֵּן שָׁם, וְכִדְנִפְסַק בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ר"ט (ס"א) עַיֵּן שָׁם בְּבֵאוּר הַגְּרִ"א, וּבְסִימָן רל"ז סָעִיף ב', וְכִי הֵיכִי דְּלְעִנְיַן אָמֵן שֶׁהוּא קַבָּלַת דְּבָרִים בּוֹ דְּוַקָּאי צָרִיךְ לַעֲנוֹת הָאָמֵן תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר וְכִדְמוֹכִיחַ בְּרֵישׁ פֶּרֶק ד' דְּנָזִיר עַיֵּן שָׁם, בְּנִמְרָא וּבְבֵאוּר הַגְּרִ"א הַנַּ"ל בְּצִיּוּן א', אִם כֵּן הוּא הַדִּין בְּעִנְיָנוֹ לְעִנְיַן אָמֵן שֶׁהוּא הָאֱמֶת דְּבָרִים וְכִדְאִיתָא בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה ויעבור) צָרִיךְ לְהֵיוֹת דּוֹקָא בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, זֶה הַנִּרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי בְּעִנְיָנוֹ. **אַךְ לְפִי זֶה אִם אֶחָד הַמִּתְיַן וְלֹא עָנָה עַד שֶׁסִּיְּמוּ רֹב הָעוֹנִים לַעֲנוֹת וַעֲנִיָּתוֹ הָיָה אַחַר כָּךְ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל עֲנִיָּתָם, יִצְטָרֵף עִמָּהֶם וְלֹא יְהֵיֶה אָמֵן יְתוֹמָה, וְיֵשׁ לְעַיֵּן לְפִי זֶה לְקַמָּן בְּסָעִיף י"א בְּהַמְחַבֵּר שֶׁכָּתַב דְּאִם קָדַם שְׁכָלְתָה עֲנִית אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר וכו', א) וּלְפִי דְּבָרֵינוּ אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁכָלְתָה וּבְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נָמֵי, אַךְ לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַשַּׁעַם עַל דִּבְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ בְּחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר וּבְסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן ס"ק יז) וְהָעִתָּקְנוּם לְקַמָּן (בי"ל ד"ה וקודם), נִיחָא הַכֹּל:**

ט * שֶׁמַּאֲרִיכִין וכו'. וְאִם הַמְּעוּט שֶׁלֹּא סִימּוּ אֵינָם מַאֲרִיכִין יוֹתֵר מִדַּאי אֶלָּא שֶׁהָרֹב הוּא שֶׁאֶמְרוּהוּ בְּמְרוּצָה, חַיִּב לְהַמְתִּין עַל הַמְּעוּט, אַךְ מִסְּתָמָא אֵין צָרִיךְ לְחֻלּוֹת בְּהַכִּי

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(לה) עוֹלַת תָּמִיד (סק"ו), וְכֵן מַשְׁמַע מִלֶּחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות ס"ז אות מא) וּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יג) וְאֵלִיָּה זוּטָא (סק"ו), דְּלֹא כְּטַ"ז (סק"ד) שָׁרָצָה לְהָקֵל בָּזֶה אֲפִלּוּ לְהַרְמַ"א: **(לו)** מוּכָח מִפְּרִי מְגַדִּים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב אות ד', עַיֵּן שָׁם עוד: **(לז)** נַחֲלַת צְבִי (סק"ח) וְאֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק טו) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים בְּפֵרוּשׁ הָרַמ"א, דְּלֹא כְּטַ"ז (שם): **(לח)** לְבוּשׁ (ס"ד) וּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יג) בְּשֵׁם הַבַּ"ח (ס"י): **(לט)** אֵלִיָּה רַבָּה (שם): **(מ)** אֵלִיָּה רַבָּה (שם): **(מא)** פְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק יד): **(מב)** מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יד): **(מג)** פְּרִי מְגַדִּים (שם): **(מד)** זֶהוּ לְכָלֵי עַלְמָא. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה סִימָן קכ"ח סָעִיף קָטָן ל"ז שֶׁהוּא הַחֵמִיר בְּיוֹתֵר מִזֶּה: **(מה)** שָׁם בְּאֵלִיָּה רַבָּה:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א) רֹאשׁ לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב לְהִלֵּן סִ"ק מ"ב.

עוֹן וְהֶדֶר - Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

יוֹתֵר מִדַּי, (לח) * אֵין צָרִיךְ הַמְבָרֵךְ לְהַמְתִּין (יז) לָהֶם: י ס מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אוֹ (לט) בְּכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר בְּשִׁבְילוֹ, (מ) * יְכַוֵּן דַּעְתּוֹ וְיִשְׁמַע (יח) מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת (מא) מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף כְּאָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ, וְלֹא יַפְסִיק וְלֹא יְשִׂיחַ, ע וּפוֹסֵעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּקִי שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיאוֹ: יא פ אִם בְּעוֹד הָאָדָם מִתְפַּלֵּל סִיֵּם שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה (מב) * וְקָדָם שֶׁנָּתַן עֲנִיַּת אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר (מג) סִיֵּם זֶה תְּפִלָּתוֹ, עוֹנֶה עַמָּהֶם אָמֵן. הָגָה: (מד) וַאֲפִלּוּ אִם לֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה כְּלָל רַק (מה) שׁוֹמֵעַ צִבּוּר עוֹנִין אָמֵן וְיוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה (יט) קָאֵי, יַעֲנֶה עַמָּהֶם, (מו) וְכֵן בְּקַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ: יב צ הָעוֹנֶה אָמֵן (מז) לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

מָגֵן אַבְרָהָם וְהַתְּחִיל תֹּכַף אַתָּה גִּבּוֹר, אֵינוֹ יָכוֹל שׁוּב לַעֲנוֹת אָמֵן, דְּהָא אֲפִלּוּ אִם בָּכַר כְּלָה עֲנִיַּת אָמֵן כו', כָּל שֶׁכֵּן אִם בָּכַר הַתְּחִיל בְּרָכָה אַחֶרֶת וּבָכַר עָבְרָה בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, עַיֵּן שָׁם:

עוֹלַת תָּמִיד (סק״ח). וְטַ״ז (סק״ה) פָּסַק כְּפָסֵק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: יא

בֵּאוּר הַלָּכָה

[מִסֵּפֶר מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ י כב)]:

* **אֵין צָרִיךְ הַמְבָרֵךְ וְכוּ'. וְעַיִן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ לח) **לְעִנְיַן בְּרָכוֹת שֶׁמּוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה,** וְהוּא מֵהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ טו). **וּלְעִנְיַן חֲזָרַת שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁלָּנוּ יֵשׁ דֵּעוֹת בֵּין הָאַחֲרוֹנִים, דְּאַף דִּכְלָנוּ בְּקִיאִים, מִכָּל מָקוֹם כְּבָר תִּקְּנוּ חֲזַ״ל אַף לָנוּ** וּכְדִלְעֵיל בְּסָעִיף ג', **אֶפְשָׁר דְּהוּא בִּכְלַל בְּרָכָה חִיּוּבִית,** עַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה סִימָן קכ״ח (סק״ לז) וּבְפְרִישָׁה (סק״ יג) וּבְקִצּוּר חֶדֶק וּפְרִי מִגְדִּים (א״א ס״ק טו):

י * **יְכַוֵּן דַּעְתּוֹ וְכוּ'. עַיֵּן בְּחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁכָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, עַיֵּן בִּלְשׁוֹן תּוֹסָפוֹת** (כט: ד״ה טעה) **וְהָרא״ש** (פ״ד סי׳ יד) **דְּמַשְׁמַע לְהַדְיָא אַף הֵיכָא דְּלֹא גָּמַר תְּפִלָּתוֹ וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה אֶלָּא דְּחוֹזֵר לְרֵצָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ חוֹזֵר וְיִשְׁמַע מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל הַתְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם. וּבְכֹהֲאי גַּוְנָא לִכְאוֹרָה מִסְתַּיֵּיק מִיָּד וְאֵינוֹ גּוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ,** כֵּיוָן דְּרָצוֹנוֹ לָצֵאת בִּשְׁמִיעָה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִפְּלִיגָא מַה שֶּׁגּוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, **וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי בִּכְהֲאי גַּוְנָא דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ רַק לְרֵצָה, אֶפְשָׁר דְּיִתְמַתֵּן עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְרֵצָה וּמִשָּׁם וְאֵילַךְ יְכַוֵּן לִתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתְּפִלָּה מֵרֹאשׁוֹ וְעַד סוֹפוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.** וְעַיֵּן בְּרֶ״ן וּמַלְחֲמוֹת סוֹף רֹאשׁ הַשָּׁנָה (יב. ד״ה ולפיכך) בְּמַה שֶּׁהֵבִיאוּ מִירוּשַׁלְמִי (פ״ד ה״ח), וְיֵשׁ לְחַלֵּק:

יא * **וְקָדָם שֶׁנָּתְנָה עֲנִיַּת אָמֵן וְכוּ'. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ מב) **מַה שֶּׁכָּתְבְנוּ בְּשֵׁם הַשֵּׁ״ת.** וּכְתָרְתּוֹ הוּא דְּהָא בְּכָל מְבָרְתּוֹ צָרִיךְ הָעוֹנֶה לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּסַּיֵּם הַמְבָרֵךְ, וְכָאן הָוֵי עֲנִיַּת הָאָמֵן שֶׁל אוֹתָם שֶׁשָּׁמְעוּ הַבְּרָכָה כִּבְרָכָה אֲרִיכְתָא, וְשִׁפֵּיר הוּא יָכוֹל לַעֲנוֹת תֹּכַף אַחַר סִיּוּמָם גַּם כֵּן אָמֵן. ב וּבְחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר כָּתַב עַל זֶה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְנִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּלֹא קָשֶׁה מִידִי, דְּגַם הַמְחַבֵּר סְבִירָא לֵיהּ דְּאִם שָׁמַע הַבְּרָכָה וְלֹא עָנָה אָמֵן עַד שֶׁכָּלוּ כָּל הַצִּבּוּר לַעֲנוֹת דְּיָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן, רַק בְּדִין הַמְחַבֵּר דְּמֵירֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק עוֹד בִּתְפִלָּתוֹ כְּשֶׁסִּיֵּם הַחַזָּן בְּרָכָה וּמִסְתָּבָר אֵין יָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן דְּהָא הִפְסִיק בְּדִבּוּר בֵּין סִיּוּם הַבְּרָכָה לַעֲנִיַּת אָמֵן, וּמִשּׁוּם הָכִי לְמַד הַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (ח״ב סי׳ קט) זֶה מִסּוּגְיָא דְּבְרָכוֹת (מז.) דְּאִם סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁקִּלְתָה עֲנִיַּת אָמֵן מֵרֹב צִבּוּר דְּיָכוֹל לַעֲנוֹת, כֵּיוָן דַּעֲנִיַּת אָמֵן מִכְּלַל סִיּוּם בְּרָכָה הָוֵי כְּאִלּוּ עָכְשָׁו סִיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַבְּרָכָה וְלֹא הִפְסִיק בְּדִבּוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֶׁכְּבָר מִעוּט הַמְּאָרִיכִין לֹא מִיקְרֵי סִיּוּם הַבְּרָכָה, דְּמִפְּלִיגָא הָוֵי הֶפְסֵק בִּתְפִלָּתוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְקָשָׁה לִי, לְדִידֵיהּ עַל כָּל פָּנִים אִם כְּלָה תְּפִלָּתוֹ בְּשָׁוֶה עִם רֹב הַצִּבּוּר גַּם כֵּן יְהֵיָה שַׁפִּיר דְּמֵי לַעֲנוֹת אָמֵן תֹּכַף, דְּשׁוּב לֹא הָיָה שׁוּם הֶפְסֵק בֵּין עֲנִיַּת הַצִּבּוּר אָמֵן דְּהוּא סִיּוּם הַבְּרָכָה וּבֵין הָאֱמֶת שֶׁלּוֹ, וְאַמַּאי בְּצִינְעָן שֶׁיִּסַּיֵּם תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם רֹב הַצִּבּוּר לַעֲנוֹת אָמֵן, וְאוּלַי מִשּׁוּם דְּאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְדוֹחֵק. **וּבְסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים** (שלטי הגבורים סק״ד) **כָּתַב תָּרוּץ אַחֵר, מִשּׁוּם דְּהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִסְתַּמָּא אֵין מַמְתִּין רַק עַד שֶׁרֹּב הַצִּבּוּר עוֹנִים אָמֵן וְלֹא עַל הַמְּאָרְכִין יוֹתֵר מִדַּאי** וְכַנַּ״ל (סי״ט) **וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל בְּרָכָה שֶׁאַחֲרֵי זֶה, וּכְהֵכִי נִיחָא גַּם כֵּן קוּשְׁיָתִי אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן עַל בְּרָכָה הַקּוֹדֶמֶת דִּכְבָר עָבְרָה לַהּ, וּכְהֵכִי נִיחָא גַּם כֵּן קְדוּשָׁתִי הַנַּ״ל. ג וְהִנֵּה לְפִי דִּבְרֵי הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר וְהַמָּגֵן גִּבּוֹרִים גַּם קְדִישׁ וּקְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ אִם נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא לְהַצִּבּוּר שֶׁאוֹמְרִים קְדִישׁ וּקְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ, אַף שֶׁרֹּב הַצִּבּוּר כְּבָר אָמְרוּ, רַק הַמְעוּט גּוֹמְרִים לְאַמֵּר, אֲפִלּוּ הָכִי יוּכַל לֶאֱמֹר עִמָּהֶם,** וּכְהֵכִי נִסְתַּלֵּק קוּשְׁיַת הַפְּרִי מִגְדִּים לְעֵיל בְּסִימָן נ״ו סָעִיף א' בְּהַגָּהָ״ה (א״א סק״ה) שֶׁכָּתַב שָׁם דְּמִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשׁוֹמֵעַ הַקָּהָל עוֹנִין קְדִישׁ וּבָרְכוּ, וְלֹא מִפְלִיג שָׁם שׁוּם נִפְקָא מִינָּהּ בֵּין אִם שָׁמַע לְרֹב הַקָּהָל אוֹ רַק הַמְּעוּט, וְאוּלַי הֵכָא שְׁתֵּק הָרַמ״א לְהַמְחַבֵּר מִשּׁוּם דְּאוּדַי לֵיהּ בְּדִינוֹ, אֲבָל לְפִי טַעֲמֵיהֶם נִיחָא, וּלְמַעֲשֶׂה צָרִיךְ עִיּוּן, וּלְקַמָּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן (א') [ב'], וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל 'וְקָדָם' בְּסוֹפוֹ: **יב** (מז) **לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ.** מִשּׁוּם דִּכְתִיב (תהלים לד ד) 'גַּדְּלוּ

בְּאֵר הַיטֵב

נוֹחָלִין, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ יז): **ט לָהֶם.** נִרְאֶה לִי דְּוַקָּא בִּבְרָכָה שְׁאֵינָהּ חוֹבָה לִשְׁמֹעַ, אֲבָל בִּבְרָכָה שְׁמוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָם צָרִיךְ לְהַמְתִּין. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ טו):

י (יח) **מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר.** וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְכַוֵּן, לָכֵן יַחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל. בֵּ״ח (סק״ט) רַשׁ״ל (על הטור)

יא (יט) **קָאֵי וְכוּ'.** עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּסָעִיף קָטָן ט״ו בְּשֵׁם הַבֵּ״ח:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הָעַמּוּד, שֶׁחוֹטְפִין לְהַתְחִיל בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ תֹּכַף אַחַר סִיּוּם בְּרָכָה שֶׁלָּפָנֶיהָ וְאֵין מַמְתִּינִין בֵּינְתַיִם כְּלָל, וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ טז) שֶׁהֵבִיא שָׁזֶה מְעַכֵּב אַף דִּיֵּעָבֵד, שֶׁאָסוּר שׁוּב לַעֲנוֹת אָמֵן עָלֶיהָ, מִכֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בְּרָכָה אַחֶרֶת: **(לח) אֵין צָרִיךְ הַמְבָרֵךְ וְכוּ'.** וְהוּא שֶׁהַמְבָרֵךְ אֵין חוֹבָה עַל הַכֹּל לִשְׁמֹעַ, (מה) אֲבָל אִם מוֹצִיא הָרַבִּים בָּזֶה יְדֵי חוֹבָתָן בֵּין שֶׁהוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ שֶׁאֵר מְבָרֵךְ, צָרִיךְ לְהַמְתִּין אַף עַל הַשּׁוֹעִים וּמְאַרִיכִים בְּאָמֵן כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם גַּם הֵם בְּהַבְּרָכוֹת. י **(לט) בְּכָל דָּבָר.** מַשְׁמַע מִלְּשׁוֹן זֶה דַּאֲפִלּוּ אִם דִּלֵּג מַשִּׁיב הָרוּחַ שֶׁהִיא מִשֶּׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת, וְכֵן מוּכָח בְּאוֹר זָרוּעַ (ח״ב) סִימָן ת״ס, וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן קי״ד בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סָעִיף קָטָן (ח') [ו'], וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קכ״ו סָעִיף ד', וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ יז) בְּשֵׁם אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ה) וְהַגְּרַ״א: **(מ) יְכַוֵּן דַּעְתּוֹ.** דְּאַף עַל גַּב דְּקַיְמָא לַן דִּשְׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא דְּוַקָּא מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, שַׁאנִי הָכָא שֶׁהִתְפַּלֵּל אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר, לָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּקִי שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיאוֹ. וְעַיֵּן בְּאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ דְּמוּטָב שֶׁיְּיַחֵד וְיִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ, דְּהַאִידָּנָא לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ לִשְׁמֹעַ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף, וְשָׁמָּא לְבָבוֹ יִפְנֶה וְלֹא יִשְׁמַע מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵיזֶה מִלּוֹת הַמַּעֲכְּבִים בְּתַפִּלָּה. וְכָתַב הַבֵּ״ח (סק״ט) וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ יח) דְּאִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר דַּרְכּוֹ לְהַבְלִיעַ הַמִּלּוֹת, מִדִּינָא אָסוּר לִסְמֹךְ אֲשְׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא חַיָּב לְהִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ: **(מא) מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף.** עַיֵּן בְּסֵפֶר בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סקי״ג) דְּמַסְתֶּפֶק שֶׁלֹּא יֹאמַר אֲז מוֹדִים דְּרַבָּנָן, אֶלָּא יָכוֹל לִשְׁמֹעַ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַמּוֹדִים הַמּוֹדִים שֶׁהוּא שָׁנוֹהֵגִין אֵיזֶה חַזָּנִים לוֹמַר הַמּוֹדִים בְּתַחִלָּתוֹ בְּלַחַשׁ (מז) לֹא יוּכַל לָצֵאת תְּפִלָּתוֹ עַל יְדֵי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵיזֶה מָקוֹם יָצָא לָהֶם הַמִּנְהָג הַזֶּה, דְּאַף דְּנוֹהֲגִין הַצִּבּוּר לֵאמַר אֲז מוֹדִים דְּרַבָּנָן, מִכָּל מָקוֹם תְּפִלָּתוֹ נִתְקַן לְהוֹצִיא מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, וְצָרִיךְ לֵאמַר עַל כָּל פָּנִים קְצָת בְּקוֹל שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמֹעַ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים סְבִיבוֹ: **יא (מב) וְקָדָם שֶׁנָּתְנָה.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אַף דְּתִקְּבָּאר בְּסָעִיף ח' בְּהַגָּ״ה דְּצָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן מִיָּד כְּשֶׁכְּלָה הַבְּרָכָה, שֶׁאִי לָאו הָכִי הָוֵי כְּעוֹנֶה אָמֵן בְּלִי בְּרָכָה כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם הָכָא אִם לֹא כָּלְתָה עֲדַיִן אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר שַׁפִּיר דְּמֵי, מִשּׁוּם דַּעֲנִיַּת אָמֵן גַּם כֵּן מִכְּלַל הַבְּרָכָה הוּא, וּכְשֶׁעוֹנִים אָמֵן הָוֵי כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לְרָצוֹן' וּכְבָר אָמַר תַּחֲנוּנִים הָרְגִיל בָּהֶן, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן כ״ב וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן א׳: **(מד) וַאֲפִלּוּ וְכוּ'.** הוּא גַּם כֵּן לְדִבְרֵי הַמְחַבֵּר, וְלֹא חִדֵּשׁ רַק בְּמַה שֶּׁכָּתַב וְיוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה, דְּקָנָאֵי בָּזֶה לְשִׁיטָתֵיהּ לְעֵיל בְּסָעִיף ח' בְּהַגָּ״ה דְּאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי הוּא בִּכְלַל אָמֵן יְתוֹמָה: **(מה) שׁוֹמֵעַ צִבּוּר.** הוּא הַדִּין (מה) אִם שָׁמַע שֶׁיָּחִיד עוֹנֶה אָמֵן וְיוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה קָאֵי דְּעוֹנֶה עִמּוֹ, וְנָקַט צִבּוּר מִשּׁוּם דְּאֵיכָּא הַמְחַבֵּר לְעִנְיַן צִבּוּר, (מט) וְאַף עַל גַּב דְּהַמְחַבֵּר אֵינוֹ מַתִּיר אֶלָּא קֹדֶם שֶׁכָּלְתָה אָמֵן מִפִּי רֹב אֲבָל הַמְעוּט לֹא מִהֲנֵי, הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּמְעוּט לְגַבֵּי רֹב הָוֵי כְּמַאן דְּלֵיתָא, אוֹ מִפְּנֵי טָעֲמִים אֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּבֵאוּר הַלָּכָה (שם), אֲבָל אִם אֵין שָׁם צִבּוּר כְּלָל אֶלָּא יָחִיד, עוֹנֶה עִמּוֹ: **(מו) וְכֵן בְּקַדִּישׁ וְכוּ'.** הַיְינוּ דְּכָל שֶׁלֹּא סִיְּמוּ רֹב הַצִּבּוּר לַעֲנוֹת עוֹנֶה עִמָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע כְּלוּם מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וְעַיֵּן בְּסִימָן נ״ו בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ט' וּבְסִימָן נ״ז סָעִיף קָטָן (א') [ב'], וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל 'וְקָדָם' בְּסוֹפוֹ: **יב (מז) לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ.** מִשּׁוּם דִּכְתִיב (תהלים לד ד) 'גַּדְּלוּ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(מה) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ טו): י (מו) פְּשׁוּט: (מז) **וְאֶפְשָׁר דְּיֵאמַר אֲלוּ הַתֵּבוֹת בִּלְחַשׁ בִּבְנֵי עַצְמָן,** דְּוִמְיָא דְּמַקֵּל הַפְּרִי מִגְדִּים (סי׳ תרצ א״א סק״ז) לְעִנְיַן מְגִלָּה לוֹמַר בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה תֵּבוֹת בְּעֵל פֶּה בְּלַחַשׁ שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָן מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר: יא (מח) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ יז): (מט) לְבוּשֵׁי שָׁרָד:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו״ע הרב (סי״א) כתב: יש מי שאומר שאפילו כלתה אמן מפי רוב הצבור (ואפילו סיימו כולם) יכול לענות אמן אחריהם ונחשב כעונה אחר הברכה (כיון שכולם התחילו מיד אחר הברכה) והוא שיענה אחריהם מיד (ולענין מעשה הכל לפי ענין שיהוי שמגמר ברכת המברך לסיום עניית העונים). **ב]** ובשו״ע הרב כתב לבאר בדעת השו״ע שלאחר שכלתה אמן מפי רוב הצבור, אין לו לענות אמן, כיון שיש שיהוי הרבה בין גמר הברכה מפי המברך להתחלת ענייתו, **המשך בסוף הספר**

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

קכה דיני קְדֻשָּׁה. ובו ב׳ סְעִיפִים:

א (א) * א אֵין הַצִּבּוּר אוֹמְרִים עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר נְקֻדִּישָׁךְ, (ב) * אֶלָּא (ג) [א] שׁוֹתְקִין וּמְכַוְּנִין לְמַה שֶּׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְקְדֻשָּׁה, וְאָז עוֹנִים הַצִּבּוּר (ג) [ב] (ג) קָדוֹשׁ: **ב** ב טוֹב (ד) לְכַוֵּן (ג) [ג] רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר קְדֻשָּׁה עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר. הַגָּהָה: (ה) וְיֵשׁ לְשָׁא (ד) [ד] (ו) הָעֵינַיִם לַמָּרוֹם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים קְדֻשָּׁה, (ז) וְכֵן

א הרא״ש בתשובה כלל ד׳ (סי׳ יט) ובית יוסף (ד״ה ולאחר). ב תרומת הדשן (סי׳ כח).

בַּאֵר הֵיטֵב

א (ג) **שׁוֹתְקִין.** וְגַם קָדִישׁ אֵין לוֹמַר עִם הַחַזָּן, וַאֲפִלּוּ לִלְמֹד אָסוּר, אִם לֹא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַזָּן מְנַגֵּן בְּשָׁעַת הַנִּגּוּן וְלֹא בְּשָׁעָה שְׁמַּחֲתַךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְאֵינוֹ נִקְרָא קְדֻשָּׁה אֶלָּא ׳נַעֲרִיצְךָ׳ וְכוּ׳ ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳, אֲבָל שְׁאָר הַנֹּסַח שְׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת אֵינוֹ בִּכְלָל קְדֻשָּׁה. יֵשׁ נוֹהֲגִין (אזהרת התפלה ס״ק יד), וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ס״ו סְעִיף קָטָן ד׳. וְהָאֲרִ״י ז״ל כָּתַב שֶׁיֹּאמַר כָּל הַקְּדֻשָּׁה בְּלַחַשׁ עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, עַיֵּן בְּסֵפֶר נְגִיד וּמְצַוֶּה דַּף צ״ז עַמּוּד ב׳ (דף ס״א). בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים ׳כְּדָבָר׳ הָאֲמוּר׳ בְּקָמָץ. סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן תת״ה. וְיִרְאֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְסַיֵּם ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳. סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן (תתמ״ו) [תת״ר]: **(ג) קָדוֹשׁ.** מִי שֶׁאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ וְעָדַיִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה בְּרוּקָרָא זֶה אֵל זֶה, יָצָא. הִלְכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן קס״ז: **ב** (ג) **רַגְלָיו.** בְּסוֹד ׳רַגְלַיִם רַגְלִ יְשָׁרָה׳ (יחזקאל א ז). וְצָרִיךְ לְכַוֵּן בְּיוֹתֵר בִּקְדֻשָּׁה לְקַדֵּשׁ אֶת ה׳ יִתְבָּרַךְ בְּדֵי שֶׁיִּשְׁרֶה עָלָיו קְדֻשָּׁה מִלְּמַעְלָה, וְיִכַּוֵּן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה (ויקרא כב לב) ׳וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳, וְהָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות כוונת חזרת העמידה דרוש ג) הָיָה מַזְהִיר מְאֹד עַל זֶה: **(ד) הָעֵינַיִם.** דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לַה׳ אֲתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׳. וְנִרְאֶה (ו) דְּהוּא הַדִּין לְעִנְיַן בָּרְכוּ אוֹ בְּרִכַּת הַזִּמּוּן גַּם כֵּן לֹא יַגְבִּיהַּ הָעוֹנֶה יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ. עוֹד נִרְאֶה, דְּאִם כַּוָּנָתוֹ בְּהָרִימוֹ קוֹלוֹ כְּדֵי לְזָרֵז לְהָעָם שֶׁיַּעֲנוּ גַּם הֵם, מֻתָּר, עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רט״ו סָעִיף ג׳. וְעַיֵּן שָׁם עוֹד דְּאַחַר קְטַנִּים בְּנֵי חִנּוּךְ צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכָתָן. וְאַחַר שׁוֹטֶה אֵין לַעֲנוֹת אָמֵן דְּלֵאו בַּר מִצְוָה כְּלָל (וּפְרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יד) שֶׁכָּתַב אַחַר חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה, שֶׁיִּגְרָא דְּלֵישָׁנָא הוּא, דְּחֵרֵשׁ (נ) הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּוַדַּאי חַיָּב הוּא בְּמִצְוֹת). וְאַחַר נָשִׁים שֶׁבֵּרְכוּ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא יוֹכַל לַעֲנוֹת אָמֵן [פְּרִי מְגַדִּים (שם)]:

א (א) **אֵין הַצִּבּוּר וְכוּ׳.** הַטַּעַם, דְּנִתְקַן (ו) שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר יֹאמְרֵנוּ בְּשָׁבִיל הַקָּהָל וְיִהְיֶה שְׁלוּחָם, וּכְשֶׁגַּם הַצִּבּוּר אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֵיךְ יִקְרֵא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר שְׁלוּחָם. וְכֵן בְּקְדִישׁ יֵשׁ לִיזָּהֵר שֶׁלֹּא לוֹמַר עִם הַחַזָּן יִתְגַּדַּל וְכוּ׳ עַד אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ מְנַגְּנִין מִלְּבַדּוֹ שֶׁשּׁוֹמְעִין וּמַאֲזִינִין לְשְׁלִיחַ צִבּוּר גַּם כֵּן אָסוּר, כִּי עַל כָּל אֶחָד שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַחִיּוּב לִשְׁתֹּק וּלְהַאֲזִין לְשְׁלִיחַ צִבּוּר וְאַחַר כָּךְ לַעֲנוֹת אַחֲרָיו, וּמִטַּעַם זֶה אֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה לִלְמֹד עַל יְדֵי הִרְהוּר גַּם כֵּן אָסוּר מִשָּׁעָה שֶׁמַּתְחִיל הַחַזָּן ׳נְקַדֵּשׁ׳, וְכֵן בְּקָדִישׁ, אִם לֹא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַזָּן מַאֲרִיךְ בְּנִגּוּן וְלֹא בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַתֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְאֵינוֹ נִקְרָא קְדֻשָּׁה אֶלָּא ׳נַעֲרִיצְךָ׳ וְכוּ׳ [הוּא לְמִנְהַג סְפָרַד שֶׁאוֹמְרִים כֵּן בְּכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְכֵן לַאֲשְׁכְּנַזִּים שֶׁאוֹמְרִים ׳נְקַדֵּשׁ׳] ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳, אֲבָל שְׁאָר הַנֹּסַח שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת אֵינוֹ בִּכְלַל קְדֻשָּׁה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַאֲזִין אַחַר הַחַזָּן בָּזֶה [וְכֵן הַמִּנְהָג פְּהֵיוֹם שֶׁאוֹמְרִים זֶה קֹדֶם הַחַזָּן], וְכֵן מֻתָּר לִלְמֹד אָז עַל יְדֵי הִרְהוּר, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הַגָּהַת יֵשׁ נוֹחָלִין (אזהרת התפלה ס״ק יד), א] אֲבָל כַּמָּה אַחֲרוֹנִים סוֹבְרִין (ז) דַּאֲפִלּוּ ׳יִמְלֹךְ׳ גַּם כֵּן אֵינוֹ מֵעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה, וְכָל שֶׁכֵּן ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳: **(ב) אֶלָּא שׁוֹתְקִין וְכוּ׳.** (ג) וְיֵשׁ מְקִלִּין שֶׁיּוֹכַל לֵאמֹר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. (ד) וְהַמִּנְהָג הַנָּכוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, כִּי עִמּוֹ נִמְשְׁכוּ הָאַחֲרוֹנִים וְכֵן נָהֲגוּ הָגְרִ״א. וּמִכָּל מָקוֹם הַמִּנְהָג בְּיָמֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים הַקָּהָל גַּם כֵּן ׳נְקַדֵּשׁ׳. בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּקָמָץ״ק. וְיִרְאֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְסַיֵּם ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הַסֵּפֶר חֲסִידִים (סי׳ תתו), וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר (ה) שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל כָּךְ בְּאֲמִירָתוֹ ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ כְּבוֹד׳ וְכוּ׳ וְכֵן ׳יִמְלֹךְ׳ קֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם, (ו) וְהוּא הַדִּין לְקַדִּישׁ וּלְבָרְכוּ וּלְכָל דָּבָר שֶׁעוֹנִים אַחַר חֲטִיפָה לְעֵיל בְּסִימָן קכ״ד סָעִיף ח׳. מַהֲרִי״ל (מנהגים) כְּשֶׁאָמַר ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳ הָיָה כּוֹרֵעַ וְזוֹקֵף בְּשֵׁם, אֲבָל לֹא מָצִינוּ רְאָיָה לָזֶה [דְּרָכֵי מֹשֶׁה (אות ב)], ב]עַל כֵּן לֹא נָהֲגוּ כֵּן בְּהֵיוֹם: **(ג) קָדוֹשׁ.** וְיָחִיד שֶׁאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ וְעָדַיִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה בְּרוּקָרָא זֶה אֵל זֶה, (ז) יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יָצָא וְצָרִיךְ לַעֲנוֹת פַּעַם אַחֶרֶת, וְהַטַּעַם פָּשׁוּט, דְּצָרִיךְ לַעֲנוֹת בֵּי עֲשָׂרָה כְּאֶחָד. וְכֵן (ח) יֵשׁ לִיזָּהֵר גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יַאֲחַר לוֹמַר אֶת הַקְּדֻשָּׁה אַחַר הַקָּהָל. וְיֵשׁ לִיזָּהֵר בְּכָל זֶה בְּעֵת אֲמִירַת הַפִּיּוּט שֶׁכְּשֶׁרוֹאֶה הַצִּבּוּר מַתְחִילִין לוֹמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ תֵּכֶף יִפְסֹק בְּאֶמְצַע: **ב** (ד) **לְכַוֵּן רַגְלָיו.** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן צ״ה (ס״א). וְצָרִיךְ לְכַוֵּן בְּיוֹתֵר בִּקְדֻשָּׁה לְקַדֵּשׁ אֶת ה׳ יִתְבָּרַךְ, וּבְזכוּת זֶה יַשְׁרֶה עָלָיו ה׳ יִתְבָּרַךְ קְדֻשָּׁה מִלְּמַעְלָה, וְיִכַּוֵּן לְקַיֵּם הַפָּסוּק (ויקרא כב לב) ׳וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳, וְהָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה דרוש ג) הָיָה מַזְהִיר מְאֹד עַל זֶה. הַנֹּסַח ׳שְׁמַקְדִּישִׁים׳ וְלֹא ׳שְׁמַקְדִּישִׁין׳. גַּם יַפְרִישׁ קְצָת בֵּין תֵּבַת ׳שְׁמַקְדִּישִׁים׳ לְתֵבַת ׳אוֹתוֹ׳ שֶׁכָּתוּב אַחַר כָּךְ, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ס״א (סָעִיף כ״א) לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע [אַחֲרוֹנִים]: **(ה) וְיֵשׁ לְשָׂא וְכוּ׳.** כִּי כָּתוּב בְּשֵׁם סֵפֶר הַיְכָלוֹת זֶה לְשׁוֹנוֹ, בְּרוּכִים אַתֶּם לַה׳ שֶׁמַּיִם וְיוֹרְדֵי מֶרְכָּבָה אִם תֹּאמְרוּ וְתַגִּידוּ לָבֵנִי מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּשָׁעָה שְׁמַּקְדִּישִׁים וְאוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ, וְלַמְּדוּ אוֹתָם שֶׁיִּהְיוּ עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת לְמָרוֹם לְבֵית תְּפִלָּתָם וְנוֹשְׂאִים עַצְמָם לְמַעְלָה, כִּי אֵין לִי הֲנָאָה בָּעוֹלָם כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת בְּעֵינֵי וְעֵינֵי בְּעֵינֵיהֶם, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֲנִי אוֹחֵז בְּכִסְּאִי כְּבוֹדִי בְּדִמּוּת יַעֲקֹב וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ וּמַזְכִּיר זְכוּתָם וּמְמַהֵר גְּאֻלָּתָם: (ו) **הָעֵינַיִם.** ג]דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ סְגוּרוֹת, אֲבָל לֹא בְּעֵינַיִם פְּתוּחוֹת, כֵּן כָּתַב הַט״ז (סק״ב). אֲבָל הָרַבֵּה אַחֲרוֹנִים חוֹלְקִין עַל זֶה וּפְסַק הַמָּגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ב) כְּמוֹתָם: **(ז) וְכֵן מְנַעְנְעִים וְכוּ׳.** הַשֻּׁלְ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סי׳ נא) כָּתַב שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ שֶׁיָּרִים גּוּפוֹ וַעֲקֵבוֹ לְמַעְלָה בְּ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳ כְּמוֹ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א (א) **שׁוֹתְקִין.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת (כוונת העמידה דרוש ג) כְּשֶׁיִּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְנַקְדִּישְׁךָ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְמֹךְ שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת לְפָנָיו בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּתִפְלַּת הַלַּחַשׁ, וְיִסְתֹּם עֵינָיו בְּכַוָּנָה גְּמוּרָה כוּ׳. וְשָׁתֵי תֵּבוֹת אֵלּוּ ׳נְקַדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ׳ (הוּא מִנְהַג סְפָרַדִּים לוֹמַר כֵּן בְּכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְלִכְאוֹרָה נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר תֵּבַת ׳נְקַדֵּשׁ׳ אֶת שְׁמְךָ בְּעוֹלָם׳) בְּקוֹל רָם, וְגַם ׳קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ׳, וְהַשְּׁאָר יֹאמַר תֵּבָה בְּתֵבָה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, עַיֵּן שָׁם. וְקָצַת הַבִּיא הַבָּאֵר הֵיטֵב וְקָצַר: **(ב) קָדוֹשׁ.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּכַרְמֵי יוֹסֵף (סק״ב) בְּשֵׁם מֹהֲרִ״י מוּלְכּוֹ שֶׁחוֹלֵק עַל הַלְּכוֹת קְטַנּוֹת, וּכְזִבְרָא לֵיהּ דְּלֹא יָצָא וְצָרִיךְ לַעֲנוֹת פַּעַם אַחֶרֶת, עַיֵּן שָׁם: **ב** (ג) **רַגְלָיו.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְכָתַבְתִּי בְּשֵׁם הָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה דרוש ג) שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר בְּתִכְלִית הַזְּהִירוּת לְכַוֵּן הָרַגְלַיִם בְּעֵת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁשְּׁתֵּיהֶן יִהְיוּ דּוֹמוֹת כְּרֶגֶל אֶחָד בִּלְבַד כוּ׳, עַיֵּן שָׁם: **(ד) הָעֵינַיִם.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְכֵן דַּעַת הָאֲרִ״י כְּהֵשִׂ״ז וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל, וְעַיֵּן בְּטוּר בְּשֵׁם סֵפֶר הֵיכָלוֹת:

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו״ע הרב (ס״ב) פסק כמג״א. ב] ובשו״ע הרב (ס״ג) כתב שיש מי שהיה נוהג מטעם הידוע לו לכרוע בברוך וימלוך ולזקוף בשם [ולא כתב כיצד המנהג]. ג] ובשו״ע הרב (ס״ג) כתב: וטוב שתהיינה סגורות.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah